

ÖTLETPOSTA

3. csomag
2006. május

I. GYAKORLATOK ELBESZÉLŐ SZÖVEGEK FELDOLGOZÁSÁHOZ (A KOMMUNIKÁCIÓS KÉPESSÉG FEJLESZTÉSÉHEZ)

Mindenkinek ajánljuk

Tóth Beatrix feladatléírásai (In: Módszerver 2006. május. Nemzeti Tankönyvkiadó)

Forró szék

A tanár vagy egy-egy tanuló egy szereplő bőrébe bújva beleül a „forró székbe”, a diákok pedig kérdegetik, „vallatják”. Ehhez leghálásabb egy olyan negatív szereplőt választani, akitől van mit kérdezni. Ez a játék elősegíti, hogy mind a kérdezők, mind a vallatók jobban elgondolkodjanak a szereplők magatartásán, motivációin, és még inkább beleéljék magukat a történetbe.

Némajáték

A gyerekek szavak nélkül játszanak el egy-egy jelenetet, gesztusokkal, mimikával, mozgással jellemeznek egy-egy szereplőt.

Ötujjas mese

A tanulóknak öt mondatban kell összefoglalniuk az olvasott történet tartalmát. A tanár – vagy akár maga a tanuló – felemeli az egyik kezét, és minden elhangzott mondat után behajlítja egy-egy ujját.

Díjak

Ez a gyakorlat fokozottabb aktivitásra, állásfoglalásra készíti a gyerekeket az olvasottakkal kapcsolatban. Első lépésben ötletbörzét kell tartani a tanulókkal arról, hogy milyen díjakat érdemes alapítani az olvasott művel kapcsolatban (pl. „a legokosabb”, „a legbátrabb” stb.), majd el kell dönteni: melyik szereplő melyik díjat kapja. Először meg kell nevezni a szereplőket az egyes díjakra, majd indokolják meg a nevezést, végül pedig következhet a szavazás.

Fórumszínház

Néhány tanuló a szereplők bőrébe bújva improvizál, a többiek beleszólnak, ötleteket adnak.

Állókép, szoborcsoport vagy fotó

A tanulók a történet egy-egy érdekes, fontos pontját megelevenítendő beállnak egy állóképbe. Egy-egy szereplő bőrébe bújnak, megjelenítik testtartással, gesztussal, mimikával. Egy további változatban hangossá is tehető a kép. Akit a tanár megérint, elmondja, hogy mi jár az adott pillanatban a szereplő fejében.

Cselekménytáblázat

A táblázat négyhasábos. Fejlécében a következők szerepelnek: valaki, akar valamit, de, ezért. Kiválóan alkalmas e technika arra, hogy segítségével feltárjuk a szereplők szándékait, valamint cselekedeteik kölcsönhatásait.

Történetterkép

A történetterkép a narratív szövegek struktúrájának feltárását támogató technika. Alkalmazása során a következő történetalkotó elemeket kell összegyűjteni:

- hely
- idő
- szereplők
- a probléma
- 1. fontos esemény
- 2. fontos esemény
- 3. fontos esemény
- 4. fontos esemény
- 5. esemény
- megoldás

Mese- vagy történettáblázat

A technika mesék, történetek összehasonlítását teszi lehetővé. A táblázat vízszintes kezdőrovataiba az összevetendő mesék, történetek címe kerül, a függőleges oszlopok fejlécébe pedig az összehasonlítás szempontjait kell beírni: pl. szereplők, probléma, próbák, befejezés stb. A táblázat párban, csoportban való kitöltése, majd a megoldások közzététele termékeny eszmecserére, mélyebb összefüggések, jelentésrétegek feltárására is lehetőséget ad.

II. NYELVI JÁTÉKOK

Mindenkinek ajánljuk

Szócsné Antal Irén ötlete (Szentistván)

1. Egyből kettő – magánhangzó pótlása személynevekben

Gyűjtsetek olyan keresztneveket, amelyekben a megadott mássalhangzók azonosak!

Pl.: . N . K .	(Anikó, Enikő)
. B . L	(Ábel, Ubul)
. R . N	(Áron, Irén)
D . M . T . R	(Demeter, Dömötör)
. D .	(Ede, Ida)
L . L .	(Lili, Lola)

2. Gyakorlatok a mássalhangzók gyakorlásához

Az alábbi helységnevek egy mássalhangzóval bővítve újabb településnevet adnak. Írd le őket!

- Aba.....(Kaba)
- Ács.....(Kács)
- Áta(Báta)
- Olcsva.....(Tolcsva)
- Oroszló.....(Poroszló)

3. Érdekes végű szavak gyűjtése

Gyűjtsetek olyan szavakat, amelyek a megadott betűkre végződnek!

.....ngy pl. <i>gyöngy</i>jt pl. <i>sajt</i>
.....nty pl. <i>ponty</i>rc pl. <i>perc</i>
.....nc pl. <i>kilenc</i>mb pl. <i>galamb</i>
.....ng pl. <i>cseng</i>rv pl. <i>terv</i>
.....nt pl. <i>bont</i>ncs pl. <i>narancs</i>

III. TOLLBAMONDÁS-GYŰJTEMÉNY

A) Évszakok

A 4–8. évfolyam számára

Balláné Spitz Mariann ötlete (Mezőfalva)

1. A láp téli álma mély és hosszú. Későn alszik el, de nehezen is ébred. Odakint már tavaszi ruhába öltözködnek a cseresznyefák, mikor a láp még csak a pilláit nyitogatja. Hanem mikor aztán kimegy az álom a szeméből, egyszerre minden íze megelevenedik a tömérdek testű óriásnak. Fornak, zubognak a vizek, sejtelmes hangokkal telik meg a levegő.

(Móra Ferenc: Rab ember fiai)

2. Megragadó látvány a Balaton összefüggő jégtakarója. Az óriási tó nem csoportosuló jégtorlaszonként szokott befagyni, mint a folyók. Egy hideg, csendes éjszaka során a vízfelület egyszerre áll meg, s olyan, mint egy tündöklő tükör. Amikor először süt rá a nap a jégre, zengő-bongó hangot hallunk. Majd rettentő dördüléssel csillámló repedés támad az átlátszó jégen. Ezt nevezik rianásnak.
3. Március második felében érkeznek Afrika meleg, déli feléről a füstifecskék. Ezekben a napokban kepelnek először ugyancsak az Afrikából hazatért gólyák. A fecskék eleinte a folyók, tavak felett láthatók. Itt találnak maguknak táplálékot.

(Füles, 1997. március)

4. Biztos láttál már tavasszal köveken napozó gyíkokat. Hazánkban sok változatukkal találkozhatunk. Egyik legismertebb fajta a fürge gyík. Általában nyirkos réteken él. A hátán rozsdavörös csík nyúlik végig. Verőfényes időben egész nap a fű között vadászik. Elkap minden elnyelhető tücsköt, sáskát, mozgó rovarokat és kisebb lepkéket. Búvóhelye földbe ásott lyuk.

(Képes állatlexikon gyerekeknek)

5. Húsvét előtti héten, virágvasárnapon a lányoknak fontos volt, hogy szépek legyenek, mire eljön a locsolkodás ideje. Ezért sok helyen kimentek a mezőre, ahol zöld búzát szakítottak. Beletették a mosdóvízbe, és ezzel a vízzel mosakodtak.

(Kis magyar néprajz a rádióban, 1978.)

B) Betűrendes gyakorlatsorok **A 8–12. évfolyam számára**

Dr. Bujtás Imréné ötlete (Bogyoszló)

Hogy egy kicsit játékosabb legyen a tollbamondás, a gyakorlatsorokat betűrend szerint állítottam össze. Célom: a helyesírási készség fejlesztése, a tanult nyelvi szabály megfogalmazása, felidézése, az esetleges hibák kijavítása (ha szükséges, szómagyarázat).

A-Á betűs gyakorlatsor:

ABC-áruház, Adriai-partvidék, Adriai-tenger, adriai-tengeri, Adyval, Ady Endré-s, Ady- vers, Ady Endre utca, advent, Adriennel, aerobik, áfás számla, affektál, aggastyán, Afrika-kutatás, Dél-afrikai Köztársaság, dél-afrikai köztársasági, agresszív, álarc, allergia, állhatatos, alliteráció, általános, Amazonas folyó, Amazonas-medence, alumínium, Anna-bál, Arab Birodalom, aszimmetria, asszimiláció

J betűs gyakorlatsor:

Jánoshegy/János-hegy, János-hegyi kilátó, Janus Pannoniusszal, Japán-árok, japán-árok, jártában-keltében, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Jászai Mari-díj, jégeső, jégkorongcsapat, jellemábrázolás, Észak-Jemen, joghurt, Jósika-féle, joule/Joule, Joule-lal, jöttment/jött-ment, juhval, juhakol, Juhász Gyula-vers, jukkája, Jupiter, Julianus barát, junior, javall, jezsuita rend, jeles osztályzat, jobbkéz-szabály, József Attila tér

R betűs gyakorlatsor:

Rába folyó, Rába-parti, Rábaköz, Danubius rádió, rügyezzen, raguleves, Rákóczi Ferenc-i, rajcsúroz, Rajna–Majna–Duna-csatorna, Rajna mente, Rátzcal, recseg-ropog, Reguly Antal-féle, rejtvénypályázat, retikül, ribillió, Rippl-Rónai József, ripsz-roposz, rulettel, rúgkapáljon, Rudas fürdő, Röntgen/röntgen, rozsszalma, rostélyos, Római Birodalom, Római-part, rójad, ripszszalag, rokkantnyugdíjas/rokkant nyugdíjas

Az ellenőrzés menete:

A tollbamondás után a diákok ülésrend szerint sorban felolvasnak egy-egy szót, megnevezik a szóban levő helyesírási problémát, miközben a táblára felírok minden szót, a gyerekek pedig a füzetükben kék színessel javítanak. Javítás közben felidézzük a szabályt is.

Nézzük meg például, mit gyakoroltunk az *R* betű gyakorlatsorával!

Földrajzi nevek: Rába folyó, Rábaköz

Nagykötőjel használata: Rajna–Majna–Duna-csatorna

Többszemélyes személynévhez *-i* képző kapcsolása: Rákóczi Ferenc-i

Régiesség családnevhez *-val -vel* toldalék kapcsolása: Rátzcal

Felszólító módú ige gyakorlása: rójad

Írásban jelölt teljes hasonulás: rügyezzen

Államnevek: Római Birodalom

Összetett szavak: recseg-ropog, rúgkapáljon

Jelentésváltozás miatt egybe- és különírás: rokkantnyugdíjas/rokkant nyugdíjas

Intézménynév szerű nevek: Rudas fürdő

Magánhangzó gyakorlása: raguleves, rajcsúroz

Mássalhangzó gyakorlása: retikül, ribillió

Egyszerűsítés: rulettel

Két elemből álló családnev: Rippl-Rónai

Ly: rostélyos